

1. Nagy Sándor: Didaktika.
2. A művelődési miniszter 4. számú módszertani levele.
3. Dr. Zsámbéki László: A táblai vázlat szerepe és jelentősége a tanulók fogalomalkotásánál az általános iskola alsó tagozatán. (Módszertani Közlemények II. évfolyam, 2. sz.)
4. A tanulmányban elemzett vázlatok Dr. Kálmán Jánosné, Majzik Sándor és Nagy Jánosné gyakorló iskolai nevelők munkái.

PATAJ MIHÁLY
intézeti tanár, Szeged

Hogyan rajzoljunk a táblára? *

A szemléltető képek készítéséhez az ember ábrázolásának ismerete elengedhetetlenül szükséges. A különböző képelemek, mint pl. fa, madár, állat, használati tárgyak rendszerint olyan témakörben szerepelnek, melynek középpontjában az ember áll.

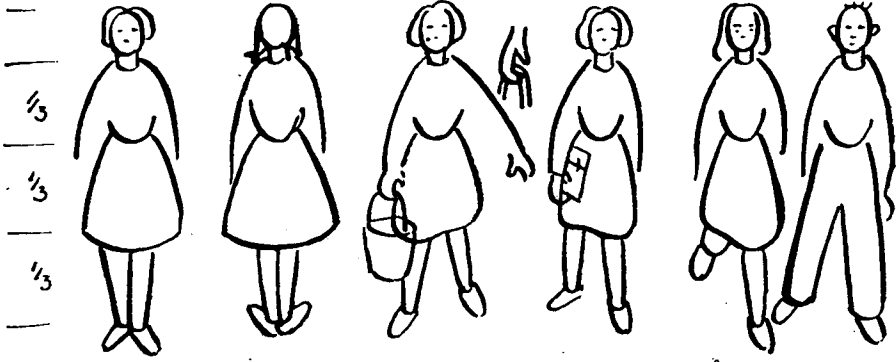
A táblai rajzolás területén az ember ábrázolásának hazánkban gazdag hagyományai vannak. Talán legismertebb a testnevelési szaklapokból és a koreográfiából az úgynevezett pálcika ember. Ennek a sémának az absztrahálását továbbvinni, még egyszerűbbé tenni, nem lehet, mert az már a felismerhetetlenségre vezetne. Inkább az a célunk, hogy kissé jobban megközelítsük a reális valóságot. Először mégis a pálcikaember gyakorlása „besúlykolása” a legfontosabb. Közben nagyon is ügyeljünk a helyes arányokra! A fej hossza hozzávetőlegesen 7–8-szor legyen meg a test méretében! A láb hossza a fej és a törzs hosszával legyen egyenlő! Az alsó lábszár a combcsont méretének feleljen meg! A felkar és az alsókar mérete ugyanaz legyen! Figyeljük meg magunkon, hogy könyökünk pontosan a csípőnkig ér, kezünk pedig a combcsont közepéig! Ezeket a méreteket ismerve hozzáfoghatunk az álló, illetve a lépő ember rajzolásához. A profilban lépő figuránál ügyeljünk arra, hogy az innenső láb talpát lejjebb rajzoljuk és a két talp bizonyos szöveget zárjan be! Ezt a jelenséget megfigyelhetjük a tőlünk 2–3 méterre levő alakokon is. Néhány munkamozdulat ábrázolásának elsajátításával már nagyon sokféle szemléltető képet készíthetünk.

A mellékelt ábrákon (1. sz. tábla) láthatjuk, hogy egy mozgatsémával a zsákolás, szántás, kocsihúzás, vödörszállítás, kapálás, talicskázás stb. rajzolása is megoldható. Ha a pálcikasémát néhány vonallal felöltöztetjük, sokkal valóságosabb hat. Tegyük meg, hiszen néhány pillanat alatt megoldható!

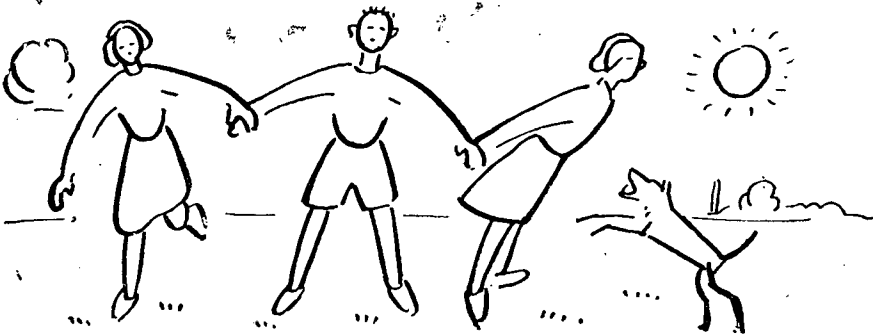
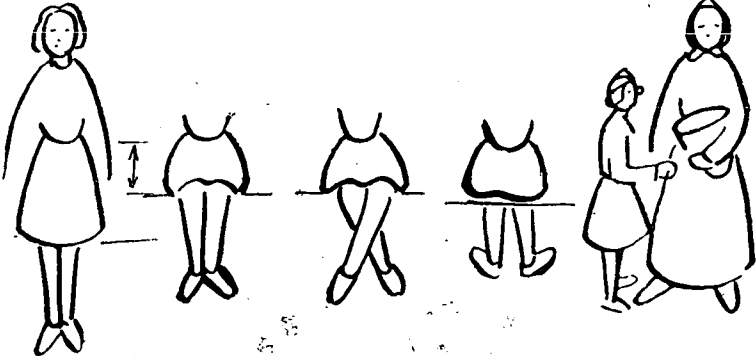
Fent említettem rendkívül gazdag hagyományainkat. Valóban felesleges volna a sok jól bevált sémát tovább alakítani. Inkább mondható újnak az ember előlről való ábrázolása. Néhány kartársunk már jó egy évtizede alkalmazza a mellékelt sémát. Először a fej nagyon egyszerű ábráit figyeljük meg! (2. tábla.) A hangulati és érzelmi elemeket szándékosan nem tüntettük fel, több régi szakkönyvben úgyszólván megtalálható.

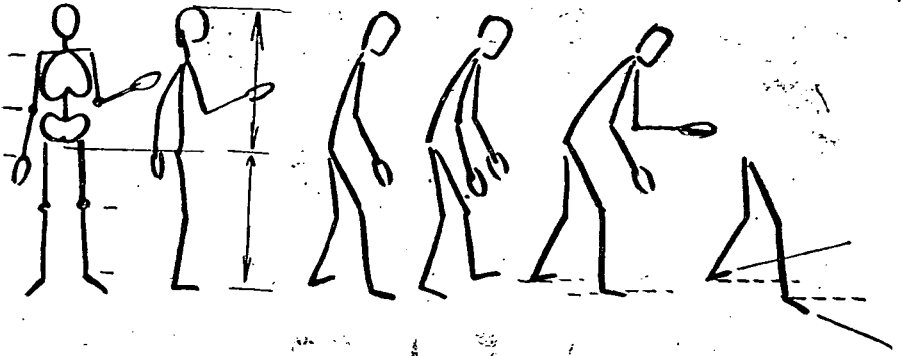
A pálcikaséma helyett ebben az esetben felöltözött figurával kezdjük el a gyakorlást! A fej megrajzolása után a nyak ívelő lezárását oldjuk meg! Ezután a váll formáját húzzuk meg jobbról, illetve balról! A csípőtől felfelé ismét egy ívelő vonal...

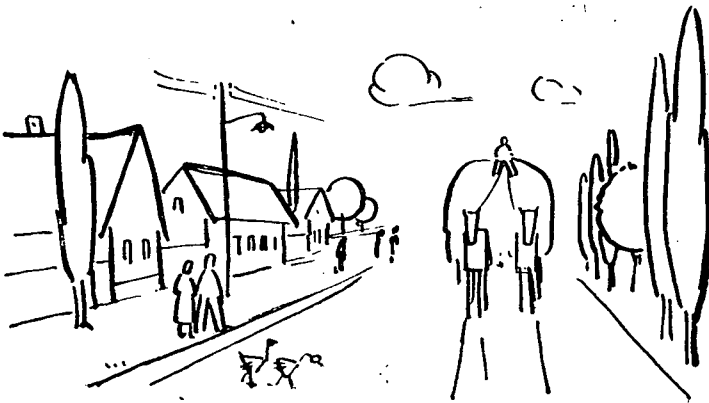
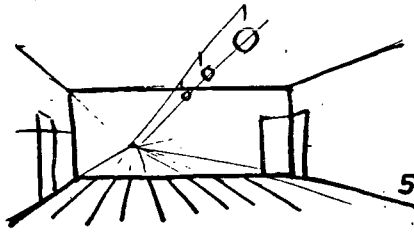
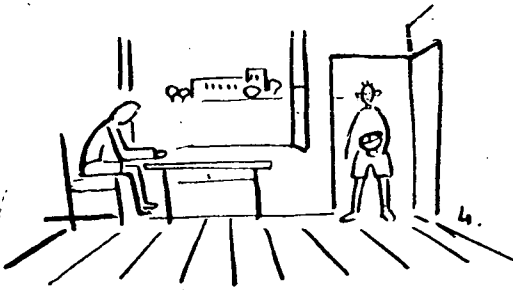
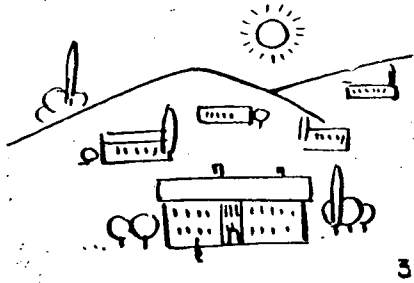
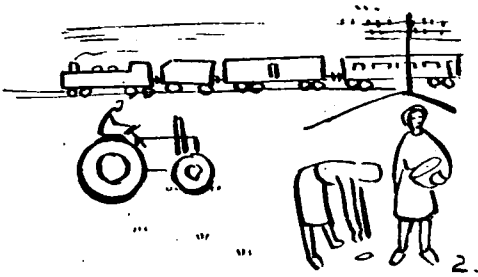
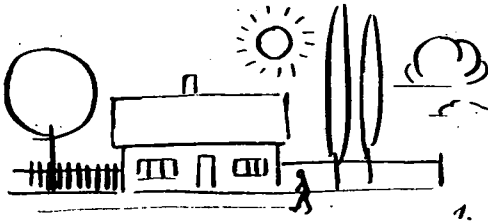
* A II. évf. 1. számában közölt tanulmány folytatása.

—
1/3
1/3
1/3
—

lat húzzunk, kb. a hónaljig! A mellékelt ábrán jól figyeljük meg a szoknya és a nadrág alakját! A láb megrajzolása három vonallal történik, kissé rálátásos cipőformával. Ez a reális figura a gyermekek körében még a pálcikasémánál is népszerűbb. Ennél a sémánál a klasszikus méretektől bizonyos tekintetben eltérhetünk (pl. fej hossza a testben), de jól jegyezzük meg a blúz és a szoknya hármastagozódását! Ülőhelyzetnél a szoknya felire rövidül, a test többi része változatlanul marad. Az előlelépő sémánál a közelebb levő lábnál a szoknya alsó szegélye lecsúszik. A mellékelt sémákat kb. két arasznyi méretben gyakoroljuk a táblán!

A sémaelemek birtokában a nevelő könnyedén tud szemléltető képeket készíteni. Figyeljünk meg a mellékelt ábrán néhány képeldrendezési lehetőséget! (3. tábla.) Legegyszerűbb az egy síkon való ábrázolás. A fa, a ház, a kerítés és a figura egy egyenes vonalra lerajzolható. (1. ábra.) A térábrázolás egyszerű módjánál a közelebbi tárgyakat lejjebb, a távolabbiakat a tábla magasabb pontjára helyezzük el! (2–3. ábra.) Igényesebb megoldás esetében a távolabbi tárgyakat kisebb méretben is ábrázolhatjuk, és a horizontvonalat is feltüntethetjük. A felrajzolandó elemeknél a rövidülést feltétlenül kerüljük! Kivételt képez az az eset, amelynél az utcát nem oldalról, hanem hosszában szemléltetjük. (6. ábra.) A szobajeleneteknél legkevesebb igénnyel az egy iránypontos (renaissance) ábrázolás jár (4–5. ábra).

NAGY JÁNOSNÉ
gyakorló iskolai tanító, Szeged

DR. GAZSÓ ISTVÁN
intézeti tanár, Szeged

A számok ismertetése tízig

A jelenlegi I. osztályos számtankönyvünk 1-től 10-ig egyenként ismerteti meg a számokat. Vele azonos felfogásban dolgozza fel *A tízes számkör* témát a KÉZIKÖNYV is.* Az „egy” ismertetésére 2 órát fordít, a „kettőre” szintén 2-t; a „három”-ra és a „négy”-re 6–6-ot; az „öt”-re és az azon felüli számokra átlagosan 10-et (közben — az „öt” után — kerül sor a „nulla” ismertetésére is).

A módszertani irodalom ezt a módszert A. W. GRUBE (1816—1884) merseburgi tanítótól származtatja, aki — első ízben 1842-ben kiadott — *Leitfaden für das Rechnen in der Elementarschule...* című munkájában fejtette ki alkalmazásának előnyeit. Nála a módszer lényege: a számokat mint egyédeket tekinti; mindegyiket külön sokoldalúan szemlélteti; mindegyik körében elvégzi az összes műveleteket. Ennélfogva a tanítónak szinte azonos munkát kell ismételtelen végeznie az egyes számkörökön belül. Jóformán csak annyiban különbözik egymástól a számok ismertetése, hogy növekedésükkel egyre gyarapszik az elvégzendő műveletek száma is, (mert pl. a 6-ot már többféleképpen lehet bontani, mint a 4-et, több összeadásra, kivonásra, szorzásra, osztásra van lehetőség stb.). Szokás ezt a módszert *monografikus eljárásnak* is nevezni, arra utalva, hogy olyan sokrétűen ismerteti meg a számokat a tanulókkal, mint pl. egy várost a róla szóló monográfia.

Grube módszerét hosszú évekig vitatták, támadták, védtek a pedagógiai folyóiratokban és könyvekben. Nem volt könnyű háttérbe szorítania azt a régebben szinte általánosan elterjedt módszert, amely a számtanítás legelső fókáján is az *alpműveletek* tanítását tekintette elsőrendű feladatának, szinte csak ezt tartotta szem előtt. Annak alkalmazása során a gyermekek *mellékesen ismerték meg a számokat*, a műveletek tanulása, gyakorlása közben.

Grube hasonlatával élve, a tanítók úgy végezték a számok ismertetését, mintha egyes növények ismertetését Linné rendszerének tanításával kezdenék; vagy mintha beszélgetési órákon egyes tárgyak ismertetését előbb az alakról, színről, kiterjedésről, anyagáról való

* Az általános iskola I. osztálya tanítói számára c. segédkönyv is. A tankönyv és a Kézikönyv itt bennünket érdeklő része is Csáki Imre munkája.